משנה · ראשונים · רמב״ם · סדר טהרות

רמב"ם על משנה טבול יום

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רמב"ם על משנה טבול יום

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רמבם-על-משנה-טבול-יום/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 4
משנה ד 5
משנה ה 5
פרק ב 5
משנה א 5
משנה ב 6
משנה ג 6
משנה ד 6
משנה ה 7
משנה ו 7
משנה ז 7
משנה ח 7
פרק ג 8
משנה א 8
משנה ב 8
משנה ג 9
משנה ד 9
משנה ה 9
משנה ו 9
פרק ד 10
משנה א 10
משנה ב 10
משנה ג 10
משנה ד 10
משנה ה 11
משנה ו 11
משנה ז 11

פרק א

משנה א

כבר בארנו פעמים כי טבול יום פוסל את התרומה בין אם היו אוכלין של תרומה או משקין של תרומה פוסל ואינו מטמא וכבר בארנו בטהרות (פ"ב) כי דין חלה ותרומה אחד לענין הטומאה

ודע זה אמר כי המקבץ חלות קצתן על קצתן ותהיה כונתו להפרידן אחר כן אמנם קבצן לכונה בחלה ההוא ודבקו העוגות קצתן בקצתן ונגע טבול יום באחד מהן אומרים ב"ש שהוא פוסל את הכל וכן הדין במקרצות ובככרין וחמיטה על גבי חמיטה וכבר ביארנו בטהרות (פ"א) מקרצות מחותכות עיסה דומה ללחם שאופים פעמים לספינה וחמיטה עוגה רקיקה. עד שלא קרמו קודם שיתהוה לה קליפה אבל נדבקה אחת אל אחת בתוך העיסה וזה בלי ספק אינו בכונתו לפי שהוא מפסיד צורתו ותבנית הלחם משתנה:

וקולית (המת). היא גלגלת הראש וכנה הקצף אשר יתהוה במים כשיכנס בהן האויר בגלגלת ואמרו קולית המים המחולחלת ר"ל שיהיה תוכה ריקם וקצוותיה מחוברות בלחם של תרומה וכן רתיחת תבשיל פולין הרתיחה הראשונה ורתיחת היין אשר זמנו קרוב לדריכתו ב"ש סוברין כי אלה כולן חבור בטבול יום ושאם נגע טבול יום בקצה קצף ההוא פסל היין או הלחם וכן אם נגע באחד המקרצות או החמיטות או הככרות פסל הכל וב"ה אומרים כי לא פסל אלא במה שנגע בלבד ואלו *הכלים אינן חבור והכל מודים כי אלו כולן חבור בשאר טומאות בין קלות בין חמורות אמנם חלקו בטבול יום לפי שכבר טהור ואינו חסר אלא הערב השמש:

משנה ב

על מנת שלא להפריד. ע"מ שלא יפרידם וכן כשקיבץ הרקיקין אחר שנקרם בם קליפתם לפי שהוא מבואר כי כונתו לחברם ואמרו ושל שמן לעולם ר"ל שוה הוא אם יהיה ישן או חדש לפי שהוא מעט הרתיחה ואינו צף הרבה וכבר ביארנו טופח והוא הנקרא בלשון ערבי קרטמ"ן והוא ממין שעורין ופעולתו אצל הרופאים קרוב מפעולתן ואמר כי אלו כולן חבור בטבול יום זהו ענין אמרו טמאים בטבול יום לפי שטבול יום אינו מטמא לשום דבר מהדברים כמו שהשרשנו בפתיחת זה הסדר אמנם יפסול בלבד ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ג

עושים בגבי קצת העוגות מעט עיסה מבחוץ על שטח הפת:

וחרחור. פירוש בחוזק החום והיובש ואמר כי כשהן אלו פחות משיעור אצבע היא כדבוק בו וחבור בטבול יום וכשנגע טבול יום באותו גרגר מלח או קצה השרוף פסל הככר ואמר רבי יוסי כי אין אנו חוששים לאורך הקצוות האלו ולא לקיצורם אלא כל מה שאפשר לאכול עם אותו הפת הוא חבור בטבול יום ואין הלכה כרבי יוסי:

משנה ד

בעלי בתים רושמין פתם בסימנים כדי שלא יתערב בתנור עם זולתו ורושמין אותו בגרעין פול או בגרעין תורמוס ובחרחרת חרש וכיוצא בו אמר כי אלו כולן טהורין ואפי' באב הטומאה כשנגע אב הטומאה בחרש זה או בגרעין התורמוס וכיוצא בהן לא יטמא הככר ור' יוסי עזב כונתו והפך הוראתו הנקדמת ואמר כי כל מה שאינו נאכל עם הפת אבל הפרידם אותן ממנה ואז יאכל אינו חבור ואפי' באב הטומאה ואין הלכה כר' יוסי:

משנה ה

כבר קדם לך בטהרות (פ"ח) שאין מיטמא מכל הצמחים אלא מה שראוי למאכל אדם וכשהם השעורים והכוסמים בלתי קלופין אינם מאכל אדם ואינם ראוים לאכילה וע"כ אינן מטמאין אפי' באב הטומאה:

וחלתית. בלשון ערב אל חתית:

התיאה. נאמר שהוא שרש החלתית:

והאלום. בלשון ערב אנגרב"י והוא שרש מין מן החלתית ואינו מאכל ואמנם מצרפין אותו מעט במזון כמו שמצרפים המלח הנקרא אלבור"ק ואמר ר' יהודה כי האפונין השחורין ג"כ אינן מאכל אדם אמנם הוא במדרגת הרפואה לא במדרגת המזונות כל אלה דברי ר"מ אבל חכמים אומרים כי כל אלה הנזכרים אינן נפסלים בטבול יום אבל כשנגעו בהן שאר טומאות הן מטמאין כשהן נכשרין על התנאים הידועין וקצח בלשון ערב שונ"ז והוא הידוע במצרים בדמיון השחור והשומשום בלשון ערב אל סמס"ם והוא המפורסם במערב באל גלגלי"ן בלשון ערב ואין הלכה כר"מ ולא כר' יהודה:

פרק ב

משנה א

כבר הפלגנו בביאור בהלכה הזאת ופירשנו אותה פירוש פשוט ומובן בפתיחה אשר כתבנו בסדר הזה ואינו צריך לחזרה ועיינהו:

משנה ב

כבר נתבאר פעמים שטבול יום פוסל את התרומה בלבד בין אוכלין של תרומה בין משקין של תרומה וכיון שאלו המשקין פסולין בלבד הן אינם מטמאין ואפי' אוכלין כ"ש כלים לפי מה שהשרשנו בפתיחה וע"כ הקדירה טהורה ועוד יתבאר לך כי כל הידים מסואבות הן שניות וכבר נתבאר לך בשני של טהרות כי אפילו שני לטומאה כשנגע במשקה חולין טמאם וחזרו משקין טמאין וע"כ מטמאין הידים אלו למשקה חולין לפי מה שהשרשנו בפתיחה והוא ענין אמרו הכל טמא ר"ל המשקין בין אם היה משקה תרומה בין אם היה משקה חולין וכבר שב דין טבול יום בענין הזה קל יותר מדין ידים מזוהמות וכבר נתבאר ברביעי של טהרות כי מכלל ספיקות שטהרו חכמים הוא ספק הידים:

משנה ג

מקפה. שם התבשיל בכללו המרק והדבר המבושל במרק ודרך העם לדוך השום בשמן וייטב בו התבשיל ואמר כי כשיהיה זה התבשיל תרומה והשום הכתוש בשמן חולין יהיה הכל חבור וכאשר נגע ואפילו בחלק מן השמן אז השמן פסל כל המקפה ואם היה כל התבשיל חולין והשום הכתוש בשמן אשר מטיבין בו התבשיל תרומה ונגע בקצת השום לא פסל אלא מקום מגעו ואם היה השום יותר מן המקפה יהיה דין הכל כדין תרומה וכאשר נגע במקצת פסל את הכל ומאמר ר' יהודה מבאר לדבר הקודם כי זה שאמרנו כי כשהיה השום מרובה ונגע במקצתו פסל הכל דוקא אם יהיה מכונס בקערה אחר שנכתש והוא גוף אחד אבל בעת שכותש השום בעלי אם נגע אז טבול יום במקצתו לא פסל אלא מקום מגעו כיון שכונתו בשעת הכתישה לפרד החלקים ולא היה שם חבור ואמר כי כן כל מה שדרכו להכתש בדבר הלח שיקבצנו כמו שהשרשנו מכתישת השום או השמן וכיוצא בו בעת כתישתו אינו חבור ואחר כתישתו כשקיבצו במשקין ושמו גוש בקערה הוא חבור בטבול יום אבל אם היה הדבר ההוא דרכו לכתש במשקין וכתשו הוא ושחקו ולא קיבצו במשקין אלא שקבצו כמות שהוא ושמו בקערה אינו חבור אע"פ שהוא גוש בקערה לפי שהוא אז כמו עיגול של דבילה אשר אם נטמא מקצתו לא נטמא כולו כמו שנתבאר בשני של תרומה וביאור רבי יהודה קיים וכמוהו ראוי לעשות:

משנה ד

כבר ביארנו כי חמיטה היא רקיקה והן קורין לישת הקמח בשמן חביץ קדירה וענין אמרו ואם חבץ ר"ל שישימהו חבוץ וזה שילוש אותן רקיקות בשמן או יערב השמן ההוא במקפה עד שישוב הכל אחד מעורב כי הוא אז פסל כל מה שנתערב בו שמן של תרומה:

משנה ה

קרם עליו הקיפה. קפאו עליו התבלין והמרק וחזר כמין קרום א"ר יוחנן בן נורי כי הקרום הזה עם חתיכות הבשר חבור זה לזה וכשנגע בקיפה פסל הבשר וכבר ביארנו בפתיחה כי טבול יום יפסול הקדש ג"כ כמו התרומה:

וקטניות שקרמו על גבי פרוסות. תבשיל של קטניות כשקפאו על פתיתי הפת ומעשה קדרה מה שמבשלין בקדרה מן החטין והקמח וכן שאר ה' המינין כגון הריפות וותיקא וקמח מבושל בקדרה וכיוצא בזה:

וענין אמרו אם היו גושין הרבה הרי אלו ימנו אם היו גושין הרבה אחד בצד השני וכל גוש מהן מחובר נאסף ונגע טמא באחד מהן מונין ממנו ראשון ושני ושלישי לפי העקרים אשר ביארנו בפתיחה ואם היה הגוש אשר נגע בו הטמא ראשון היה השני הדבק בו שני והדבק בשני שלישי והדבק בשלישי רביעי ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי בשני המאמרים:

משנה ו

אומר תנא קמא כי כשהכניס טבול יום ידו ביין אשר בתוך החבית ונכנסה ידו משפת החבית ולפנים נטמא כל היין אשר בתוך החבית ואם נגע ביין אשר למעלה מפי החבית בלבד לא פסל אלא יין שבבור וכל מה שבתוך החבית טהור וכאילו היה נפרד מן היין שבבור ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי:

משנה ז

כשהיתה החבית הזאת מלאה ממשקין של תרומה וניקבה באיזה מקום שיהיה הנקב ונגע טבול יום במשקה בנקב ההוא לסותמו בידו הרי פסל כל החבית ור' יהודה אומר כי אם היה נקב בצד החבית ונגע בו אותו החלק בלבד הוא פסול ויעלה באחד ומאה וכן נתבאר בתוספתא.

וקילוח הוא הדבר השותת בעת השפיכה ואמר תנא קמא כי כשיהיה החלק אשר נגע בו טבול יום ופסלו בעת השפיכה חלק ממאה ואחת מכל המשקה טהור אשר נתערבו שהכל מותר כמו שנתבאר בה' של תרומות באמרם סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה תרומה טהורה אשר אמר שם וחכמים אומרים אבדה במיעוטה ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ח

כשמבשלין כלי חרס עושים אבעבועות גדולות וכבר נתבאר בתוספתא כי ענין אמרו בכאן בין מבפנים בין מבחוץ שינקב לתוך החבית ולחוצה לה ב' נקבים מכוונים והיתה

החבית מלאה משקין ואין ספק אותו אבעבוע אשר בצד החבית אשר היא מפולשת לתוך הכלי תתמלא ג"כ מאותן משקים ואם נגע אב הטומאה במשקה שבאבעבוע מבחוץ ר"ל שישים אצבעו בנקב שבחוץ הרי כבר נטמא המשקה אשר בחבית וכן אם היתה החבית מוקפת אל פיה צמיד פתיל ונתונה באהל המת מטמא מחמת הנקב אשר בצד האבעבוע אשר בצד החבית וזהו ענין אמרו טמא באב הטומאה וטמא באהל המת וכן הדין גם כן כשהם השני נקבים זה שלא כנגד זה אמנם כשיהיה הפנימי מלמטה אבל אם יהיה הפנימי מלמעלה (כמו הצורה הזאת) ונגע אב הטומאה במשקה שבתוך אבעבוע לא נטמא משקה שבחבית לפי שהדבר אשר נגע בו הוא נפרד בכלי בפני עצמו כמו שיתבאר מן הצורה אשר ציירנו והוא ענין אמרו טהור באב הטומאה ויוצא בעבוע מן שחין פרח אבעבועות (שמות ט):

פרק ג

משנה א

ידות האוכלין. הן הקצוות אשר יחזיקו בהן הדבר בעת האכילה כמו העצים אשר בקצוות התאנים והזיתים והאתרוגים וכיוצא בהן וכבר ידעת כי ענין החבור הוא כשנגע באותו קצה כאילו נגע בגופן של אוכלין ועוד יתבאר זה בפרטיו בעוקצין (פ"א) ואוכל שנפרס נסדק ומעורה מקצת ונשאר מחובר במקצתו ואמר ר"מ כי אם היה כח אותו חבור אשר בין שני החלקים בענין שאם יגביה החלק הגדול יתלה בו הקטן המחובר בו ולא יפול הרי הן חבור זה לזה ור' יהודה אומר שיצטרך שיהיה כח החבור בענין שאם יגביה החלק הקטן יתלה בו הגדול לא יפול והלך רבי נחמיה על דרך אחרת ואמר כי כשיגע הטמא באחד החלקים מהקטן או הגדול הרי הוא טימא אותו החלק בלא ספק ואם היה כח החבור בינם בענין שאם יגביה אדם החלק הטהור הטמא עולה עמו יהיה הכל חבור וחכמים אומרים הפך זה אם אחז בטמא והטהור עולה עמו אז יהיה הכל טמא אח"כ אמר כי שאר האוכלין אשר דרך בני אדם לתלותן בעליהן או בקלחיהן יבחנו בדרך הזאת שנתלה האוכל מעליו או מקלחו ואם ישאר תלוי ולא יפסוק ויפול הרי אותו עלה או הקלח חבור ומה שנגע בהן כאילו נגע באוכל עצמו והלכה כחכמים:

משנה ב

כמין כובע. כמו כובע המלחמה אשר נותנין בראש והכוונה בה שהיא חלולה ובתוכה דמות סוכה ואין הלכה כרבי יוסי:

משנה ג

קרם על דפנה של לפס. כפה על דופן האילפס והוא מחובר במה שבתוך האילפס מן האוכלין ואמר רבי יוסי כי כשנגע טבול יום באותו חוט ואפי' חוץ לאילפס כל מה שינשא עמו הוא חבור ואפי' מן (הבגד) אשר בתוך האילפס שאינו פוסל אלא מה שיעקור בעקירתו ואין הלכה כר' יוסי:

משנה ד

כבר ידעת כי המדומע הוא הדבר המעורב מתרומה וחולין ואלו דינים כבר נתבארו במקומם במסכת תרומות (פ"א) וכבר נתבאר במסכת ערלה (פ"ב) כי עיסת חולין שנילושה בשאור של תרומה והחמיצה נעשה הכל אסור לזרים וחוזרת העיסה מדומעת ואפילו היה חלק מאלף מכל העיסה ואמנם עם כל זה אינה נפסלת בטבול יום כמו התרומה האמתית וכבר ביארנו כי מי פירות לא יטמאו בעצמן ולא מכשירין וע"כ עיסה שנילושה במי פירות לא תטמא כלל לפי שלא הוכשרה ואם היו החטים או הקמח מוכשרין ונילושה העיסה במי פירות בזה נפל המחלוקת והלכה כרבי עקיבא:

משנה ה

זה כולו מבואר והלכה כר' עקיבא:

משנה ו

כבר נתבאר לך בסוף מכשירין כי ריר האדם יכשיר לטומאה וכבר ידעת כי הן משתמשין הרבה בלשון טמא וטהור בענין מוכשר ואינו מוכשר ואמר כי האדם הטהור כשנשך באוכל וירד רירו על בגדיו ועל ככר של תרומה כי הככר ההוא לא הוכשר בריר הזה כיון שהיתה שתיתתו שלא לרצונו וראיה על זה שתיתתו על בגדיו ואפילו אם עברו מעל בגדיו לככר של תרומה כפי מה שביארנו במכשירין וה"ה עצמו בנפילת קצת המאכל והוא כבר נבלל ברירו וע"כ כשאכל פרי או זיתים ונפלה גרעינתו על ככר של תרומה והיא בלולה ברירו הוא כחלוק הזה שזכר והוא שאם נתכוין למצוץ הגרעין אותו ריר מכשיר ואם לא נתכוין אינו מכשיר וכן אם היה האוכל הזה טבול יום רירו גם כן לא יכשיר אלא לרצונו ואף אם נתכוין למוץ את גרעינתו ואמר ר"מ כי בטבול יום בלבד בין אכל תמרים רטובות או יבשות ונפל גרעינן על ככר של תרומה הוכשר שמשקין של טמא מכשירין לרצונו ושלא לרצונו כמו שנתבאר במכשירין ואין חולק בזה אמנם חכמים אומרים כי טבול יום אינו טמא בענין זה והלכה כחכמים:

פרק ד

משנה א

כבר ביארנו כי מעשר ראשון מותר לזרים וכן מותר לטבול יום לאוכלו כמו החולין וכבר ביארנו פעמים כי טבול יום במדרגת שני לטומאה וכן כל ידים טמאות שני לעולם וכבר נתבאר במס' בכורים (פ"ב) כי תרומת מעשר שהיא מעשר מן המעשר בינו ובין התרומה שוה והוא קדוש ואם היה אוכל מעשר מוכשר ונגע בו טבול יום או ידים מסואבות חזר שלישי והשלישי בחולין טהור כמו שנתבאר בטהרות (פ"א) ואע"פ שהוא טבל מחמת תרומת מעשר (בטהרה) וכבר ביארנו בטהרות כי הטבל כחולין לענין השני והשלישי ועל כן מוציאים ממנו תרומת מעשר בטהרה ותהיה תרומה טהורה:

משנה ב

כבר ביארנו בטהרות כי חלה כתרומה לענין הטומאה ואילו חתכה מן העיסה ואמרה זו חלה היתה פסולה לפי שהיא טבולת יום וע"כ תשים אותה בכפישה והיא כלי אבן או בנחותה והוא כלי מכלי תשמיש העיסה ותשים הכלי עם העיסה בכלי אחד והוא ענין אמרו ומקפת ואז תאמר זו חלה כדי שתהיה תורמת אותו מן המוקף כמו שביארנו פעמים כי כך הראוי ולא תגע בו בידה אחר שתקרא לה שם:

משנה ג

זה כולו מבואר ממה שקדם ובאה המשנה הזאת להודיעך כי אין חלוק בין אדם שלא העריב שמשו או כלי שלא העריב שמשו:

משנה ד

מעשר טבל. הוא מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו לפי שהוא טבל ואינו מותר באכילה עד שיוציאו ממנו מעשר מן המעשר ואם לקח לגין טבול יום ומלאהו מאותו חבית שהיה מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ואמר זה יהיה תרומת מעשר משתחשך שיטהר הלגין לפי שיעריב שמשו ולא יפסול את התרומה לפי שאם אמר עכשיו זה תרומת מעשר נפסל בכלי ההוא שהוא טבול יום וע"כ אומר כי היא אינה תרומה עד שיעריב השמש וכשיעריב שמשו תהיה תרומה טהורה ומותרת לכהן ואם יזדמן שיהיה המעשה ההוא יום ששי אומר כי הלגין הזה כשחוזר תרומה משתחשך הוא עירוב לפי שהוא אז תרומה טהורה ויאכלנה הכהן ואין דבריו קיימין שאינו עירוב לפי שמן השרשים שבעירוב הוא שצריך סעודה ראויה מבעוד יום וזה הדבר אשר בו הלגין אינו הוה סעודה ראויה לאכילה עד שתחשך כמו שביארנו אמנם מבעוד יום הוא טבל ואינו מותר באכילה

אחר כן השלים ביאור ההלכה ואמר אם נשברה החבית קודם הערב שמש נשאר הלגין טבל וצריך שיוציא ממנו התרומה הראויה על הלגין ההוא לפי שהעת שהיה חוזר כולו תרומה נאבד הדבר אשר זה הלגין סומך עליו וכן אם נשבר הלגין קודם הערב שמש נשארה החבית טבל כמות שהיתה לפי שלא חזר כולה תרומה ולא נשאר החבית מתוקנת עד שיעריב השמש כמו שהתנה בעת שהוציאה:

משנה ה

אחר שזכר קצת מענייני התרומות והמעשרות וההלכות שנתחדשו בה אמר בראשונה היו מתירין חלול מעשר שני על פירות ע"ה בלבד ולא היינו חוששין לומר שמא הפירות האלו מעשר הוא ואין קדש פודה קדש אחר כך הוסיפו בהיתר ואמרו ראוי ג"כ שיחלל פירות מעשר על מעות ע"ה ולא נחוש לומר שמא מעות מעשר הוא:

והיוצא בקולר. אשר יצא מכובל ידיו עליו כשאמר כתבו ואע"פ שלא אמר תנו כותבין ונותנין לפי שפשט הענין מורה שהוא רוצה לגרשה כדי שלא תשאר עגונה:

והמפרש. ההולך בספינה בים המלח:

ויוצא בשיירא. הולך במדבר תרגום (בראשית ל"ז:כ"ה) אורחת ישמעאלים שיירת ערבאי:

ומסוכן. החולה אשר הכביד עליו חוליו והלכה כרבי שמעון שזורי:

משנה ו

כבר קדם לשון ההלכה הזאת בעניינה וביארנוה בפרק י"ג ממסכת כלים ואמנם החזירה בכאן משום דבר חדש שבה כמו המאמר הקודם חזרו לומר:

משנה ז

עד היכן תשבר ולא תדמע. פירוש עד כמה מניחה רחוק מן בור של יין וישלם התנאי ותהיה תרומה עד שאם היתה קרובה יותר מן המקום ההיא ותשבר אינה מדמעת לפי שלא נשלם עלייתה מן הבור שלימה כמו שהתנה ואמר כי כשהיתה קרובה מן הבור בענין כי כשתתגלגל תגיע לבור אשר בו היין או השמן היא עד עכשיו בגבול הבור ועדיין לא עלה ולא חזרה תרומה ועל כן אינה מדמעת ואין הלכה לא כר' שמעון ולא כר' יוסי: